

UNIUNEA ECONOMICĂ ȘI MONETARĂ

Lucrarea de față a fost elaborată în cadrul proiectului Phare RO-2002/000-586.03.01.04.02 – “Formare inițială în afaceri europene pentru funcționarii publici din administrația publică centrală” implementat de Institutul European din România în colaborare cu EUROMED – Euro Mediterranean Networks din Belgia în anul 2005.

Lucrarea face parte din Seria Micromonografii - Politici Europene.

CUPRINS: UNIUNEA EUROPEANĂ: UNIUNEA ECONOMICĂ ȘI MONETARĂ

1. Introducere	1
2. Principalele momente ale formării Uniunii economice și monetare	2
3. Sistemul Monetar European	2
4. Argumente pro și contra formării Uniunii economice și monetare în spațiul european	5
5. Componentele Uniunii economice și monetare	7
a. Politica monetară comună	7
b. Politica economică comună	9
c. Solidaritatea financiară	11
d. Structura instituțională	12
6. Criteriile care trebuie îndeplinite de către un stat aflat în faza de aderare la Uniunea Europeană din perspectiva adoptării monedei unice	12
7. Implementarea aquisului privind Uniunea economică și monetară în România	13
8. Liberalizarea fluxurilor de capital în România	14
Bibliografie	15
Glosar	16
Anexe	18

1. Introducere

Uniunea Europeană reprezintă un spațiu economico-social și politic, în construcție, de o natură și consistență diferită față de formele tradiționale de grupare a intereselor de natură economică și socială la scară societală.

Procesul de formare și consolidare a spațiului european a presupus o serie de transformări ale structurilor economice și socio-politice, care s-au concretizat în **formele** îmbrăcate de-a lungul timpului:

- **zona de cameră liber**, care reprezintă acea formă a integrării prin care două sau mai multe țări convin să înlăture barierele tarifare și netarifare dintre ele, pe baza unui acord preferențial de comerț, dar fiecare țară își menține propriile bariere comerciale în comerțul cu țările nemembre.
- **uniunea vamală**, ca formă de integrare prin care țările membre înlătură toate barierele în comerțul desfășurat între ele și adoptă un tarif vamal extern comun față de terți
- **piața comună**, care reprezintă o uniune vamală în cadrul căreia liberalizarea mișcării bunurilor și a serviciilor este acompaniată de liberalizarea mișcării fluxurilor de factori între țările membre.
- **piața internă**, formă care presupune, în afara realizării unei piețe comune pentru libera circulație a bunurilor și serviciilor, creșterea coeziunii economice, armonizarea politicii sociale, consolidarea instituțiilor comunitare;
- **uniunea economică și monetară**, care se formează, pornind de la piața internă unică, în cadrul căreia are loc creșterea gradului de armonizare a politicilor economice naționale, în special a celor vizând sfera monetar financiară, până la adoptarea unei monede unice și a unor instituții comune de gestionare a chestiunilor monetar financiare la nivel comunitar.
- **integrarea economică completă** (sau totală) ca ultim stadiu al integrării în cadrul căreia unificarea politicilor economice este întregită prin stabilirea unei unități supranaționale ale cărei decizii sunt obligatorii pentru statele membre.

Integrarea economică completă presupune parcurgerea tuturor etapelor descrise anterior, spațiul integrat căpătând trăsături apropiate de cele ale unei economii naționale: instituții comune care guvernează cu ajutorul unei legislații comune utilizând un buget comun și adresându-se unei piețe de producție și de

desfacere comună; utilizarea unei monede unice și a unui sistem bancar omogen, a politicilor interne și externe comune.

In prezent, Uniunea Europeană se află în faza de construcție a Uniunii economice și monetare.

Din Uniunea economică și monetară, ca formă de integrare, fac parte toate cele 25 de state membre ale Uniunii Europene, cu deosebirea că unele dintre ele (Austria, Belgia, Finlanda, Franța, Germania, Grecia, Irlanda, Italia, Luxemburg, Olanda, Portugalia, și Spania) au adoptat moneda Euro, două state (Marea Britanie și Danemarca) beneficiază de clauza opt-out¹, care le permite să aleagă dacă să facă sau nu parte din zona euro, iar celelalte state membre, care au statutul de „stat membru cu derogare de la adoptarea euro” vor trebui să adere la euro într-o perioadă nedeterminată.

Privită ca o etapă superioară a integrării multinaționale, Uniunea economică și monetară este rezultatul adâncirii, a intensificării integrării și presupune:

- *politică monetară comună*
- *strânsă coordonare a politicilor economice ale statelor membre*
- *monedă unică*
- *liberalizarea fluxurilor de capital*
- *un sistem instituțional care să coordoneze și administreze politica monetară*

Condiția de bază pentru crearea și funcționarea unei forme integrative de tipul uniunii economice și monetare o constituie existența unei piețe comune a bunurilor și serviciilor, deși în cazul Uniunii Europene, Uniunea economică și monetară este mai degrabă asociată cu piața internă unică.

Stadiul de Uniune economică și monetară, care presupune, așa cum am arătat anterior, eliminarea cursului de schimb și aplicarea unei politici monetare comune conduce la diminuarea unor costuri și riscuri care, anterior, au putut să accentueze sau, după caz, să împiedice interpenetrarea piețelor de capital, să genereze distorsiuni în funcționarea pieței agricole comune sau să nu permită politicii industriale o dezvoltare unitară care să conducă spre o piață comună în domeniu.

¹ Clauza opt-out se aplică numai statelor membre ale spațiului comunitar la data semnării Tratatului de la Maastricht. Din acest motiv Suedia, care a aderat la Uniunea Europeană în 1995 și statele central și est europene intrate în spațiul comunitar în 2004 nu beneficiază de această clauză.

2. Principalele momente ale formării Uniunii economice și monetare

Uniunea economică și monetară europeană este rezultatul unui proces integrativ complex, atât în planul economiei reale cât și în cel al economiei monetare, derulat de-a lungul unei jumătăți de secol în spațiul comunitar, proces care a presupus parcurgerea mai multor etape.

Dintre acestea, cele mai importante sunt:

- **Crearea unui aranjament monetar** numit Uniunea Europeană de Plăți (1950) format nu doar din state europene ci, prin intermediul lirei sterline și a zonei francului, și din țările africane aflate în spațiul colonial.
- **Crearea Comunității Economice Europene** care a însemnat liberalizarea fluxurilor de bunuri și servicii, și a Pieței Comune pentru liberalizarea mișcării factorilor de producție.
- **Crearea Sistemului Monetar European (1979)**, înlocuit ulterior de către Mecanismul Ratei de Schimb cu cele două forme ale sale.
- **Summitul de la Haga din 1969** în care s-a pus problema creării unei uniuni economice și monetare;
- **Raportul Werner din 1970**, care a propus crearea Uniunii Monetare Europene prin fixarea irevocabilă a parităților dintre monedele statelor membre și liberalizarea totală a fluxurilor de capital;
- **Crearea, în 1988, a Comitetului pentru Studiul Uniunii economice și monetare**, sub conducerea președintelui Comisiei Europene din acea perioadă, Jaques Delors, care a propus, prin raportul care îi poartă numele, o nouă bază pentru unificarea monetară în Europa. Raportul Delors a definit strategia care a condus la realizarea, în mai multe etape, a uniunii monetare.
- **Tratatul de la Maastricht (1992)** privind constituirea Uniunii Europene, care în plan monetar, a consfințit constituirea unei Bănci Centrale la nivelul Uniunii și a stabilit criteriile pe care statele membre trebuie să le îndeplinească pentru a deveni membru al spațiului monetar european.
- **Crearea Sistemului European al Băncilor Centrale**, a cărui funcționare se bazează pe mai

multe principii generale dintre care amintim independența instituțională și financiară a Băncii Centrale Europene și a băncilor centrale ale statelor membre, transparența, subsidiaritatea și responsabilitatea în atingerea obiectivelor propuse prin Tratatul de la Maastricht.

- **Introducerea monedei Euro, începând cu ianuarie 1999.**

3. Sistemul Monetar European

La începutul deceniului al șaptelea, pe fondul încheierii formării uniunii vamale și a lansării, cu rezultate pozitive, a Politicii Agricole Comune, s-au înregistrat o serie de evenimente de natură monetar financiară, divergente, la nivelul statelor membre.

Din acest considerent, în 1970 a fost conceput Planul Werner, prin care s-au stabilit obiectivele și etapele Uniunii monetare. Prin prisma acestui plan, uniunea monetară avea drept scop „convertibilitatea deplină și ireversibilă a monedelor statelor membre eliminarea fluctuațiilor cursului de schimb, fixitatea irevocabilă a parității și cursurilor valutare și completa liberalizare a fluxurilor de capital.”²

Planul Werner, abilitat de către ECOFIN în 1971, nu a putut fi pus în aplicare datorită conjuncturii economice de ansamblu: căderea sistemului de la Bretton Woods, care avea la bază sistemul de cursuri fixe, respingerea ideii de înființare a unei instituții monetare comune și de aplicare a unei politici fiscale unitare la nivel comunitar.

Începând cu aprilul 1972, a fost pus în aplicare aranjamentul cunoscut sub numele de „șarpele monetar” în cadrul căruia monedele celor șase state membre fondatoare ale Comunității Economice Europene (la care s-au adăugat ulterior Marea Britanie și Danemarca) păstrau între ele o marjă de fluctuație de +/- 2,25% având drept pivot dolarul american, ceea ce însemna că între moneda cea mai bine cotate și cea mai slab cotate putea să existe un ecart de maximum 4,5%. Menținerea raporturilor valorice stabilite între monede se făcea prin intervenții frecvente ale băncilor centrale.

Sistemul șarpelui monetar a funcționat cu dificultate, cu dese momente de retrageri și reveniri ale statelor

² Werner P, B.H. Ansiaux, G. Broourwers, B. Chappier, and others, Report to the Council and the Commission on the Realisation by Stages of Economic and Monetary Union in the Community, Bulletin II, 1970, citat în Dumitru Miron, Economia Uniunii Europene, ed. Lucefărul, București, 2002, pag. 162.

membre și cu numeroase reajustări de parități prin devalorizare și revalorizare.

El a fost înlocuit de către Sistemul Monetar European, în urma Consiliului European de la Bruxelles din decembrie 1978. Pe baza propunerii comune a cancelarului Helmut Schmidt și a președintelui Franței, Valery Giscard d'Estaing s-a creat Sistemul Monetar European, văzut ca un instrument de creare a unei zone de stabilitate monetară în spațiul comunitar, dar și ca o verigă de legătură între Bretton Woods și Uniunea Economică și Monetară.

Sistemul monetar European, negociat în 1978 și adoptat în 1979, de către cele nouă țări membre ale Comunității Europene la acea dată, care au devenit membri de facto ai acestuia, și-a propus în principal formarea unei zone de stabilitate monetară în cadrul unui spațiu economic ale cărui state membre înregistrau, la acel moment tendințe de diminuare a diferențelor dintre nivelurile lor de dezvoltare.

Principalele componente ale sistemului au fost:

- unitate de cont europeană (ECU) utilizată în decontările financiare;
- un fond de cooperare monetară, instituit în 1973;
- mecanismul ratei de schimb;
- Institutul Monetar European.

Ecu (European Currency Unit) a fost introdus în anul 1975 ca unitate oficială de cont a Comunității Europene înlocuind Unitatea Europeană de Cont. Din punct de vedere al structurii, ECU a reprezentat o monedă nominală, de fapt un coș monetar constituit în funcție de puterea economică a statelor membre participante la constituirea acestuia.

Spre deosebire de mecanismul ratei de schimb, ECU a inclus toate statele comunitare care erau membre ale Sistemului Monetar European.

Inițial, paritatea ECU–Dolar american a fost de 1 la 1, iar ECU a fost utilizat în special pentru acoperirea tranzacțiilor financiar-monetare, (inclusiv a emisiunilor de obligațiuni și a altor titluri de creanță), publice și private de unde și denumirile de ECU public și respectiv ECU privat, și mai puțin (aproximativ 1%) pentru acoperirea tranzacțiilor comerciale.

Ulterior, funcția de unitate de cont a fost lărgită prin utilizarea sa la elaborarea bugetelor comunitare. În 1995, ECU a primit denumirea de euro³ iar din 1999 ECU și-a încetat existența.

În conformitate cu art. 118 din Tratatul CE, compoziția coșului monetar ECU a fost „înghețată” la 1 noiembrie 1993, data intrării în vigoare a Tratatului de la Maastricht, pe baza compoziției coșului la data de 21 septembrie 1989, cu ocazia intrării în cadrul coșului a pesetei și escudo-ului.

Consiliul European de la Madrid, din decembrie 1995 a decis ca la începutul celei de a treia etape, numele dat monedei europene să fie acela de euro, nume care simbolizează Europa și care să fie același în toate limbile oficiale ale Uniunii Europene.

Fondul European de Cooperare Monetară, creat în aprilie 1973, reprezintă un fond comun format din depunerile în aur și dolari (fiecare în proporție de 20%) din rezervele țărilor ale căror monede erau cuprinse în ECU, chiar dacă nu făceau parte din mecanismul ratei de schimb.

Fondul funcționa pe principiul acordării de credite pe termen foarte scurt pe care și le acordau băncile centrale între ele, credite pe termen scurt și mediu pentru echilibrarea balanței de plăți și mecanismul mobilizării de ECU.⁴

Pentru gestionarea facilităților acordate prin FECOM, a fost abilitată Banca Reglementelor Internaționale. În conformitate cu prevederile legate de etapa a doua a Uniunii Economice și Monetare, Fondul European de Cooperare Monetară s-a dizolvat și atribuțiile acestuia au fost preluate de către Institutul Monetar European.

Institutul Monetar European a fost înființat în 1994 având sediul la Frankfurt, în Germania. Prin instrumente și proceduri financiare specifice, Institutul Monetar European avea rolul de a întări cooperarea între Băncile Centrale Naționale ale țărilor comunitare, de a superviza funcționarea Sistemului Monetar European și de a întări coordonarea politicilor monetare ale statelor membre în scopul asigurării stabilității prețurilor.

Resursele s-au constituit din contribuția băncilor

³ Consiliul ECOFIN a decis ca monedele să aibă valori cuprinse între 1 cent și 2 euro, iar bancnotele să aibă valori cuprinse între 5 și 500 euro.

⁴ În afară de aceste operațiuni, băncile centrale integrate în Sistemul Monetar European aveau dreptul de a interveni pe piețele valutare prin așa numitele intervenții marginale, atunci când una din valutele participante la Sistemul Monetar European atingea limitele bilaterale maxime față de o altă monedă sau, intervenții intramarginale, atunci când cursul de intervenție al monedei se găsea în interiorul bandei de fluctuație a Sistemului Monetar European.

centrale, calculate 50% în funcție de populație și 50% în funcție de PIB.

Mecanismul ratei de schimb, introdus în 1979 pentru a reduce fluctuațiile în valoarea nominală a monedelor statelor membre, pe baza susținerii reciproce și a acțiunilor colective ale băncilor centrale din statele membre.

Băncile centrale au intervenit pe piețele valutare, prin cumpărarea sau vânzarea de monede, pentru a le influența valoarea. Intervenția s-a realizat pe baza principiului cererii și al ofertei: atunci când valoarea unei valute scădea sub un anumit prag, stabilit de comun acord și numit marjă sau culoar de fluctuație, băncile centrale au intervenit, restabilind valoarea de piață a respectivei monede.

În momentul crizei din 1992, mecanismul ratei de schimb avea zece membri. Spania a intrat în acest aranjament în 1987, Marea Britanie în 1990 și Portugalia în aprilie 1992. Grecia nu a făcut parte din mecanism datorită economiei neperformante, iar Luxemburg-ul avea legată moneda de francul belgian.

Mecanismul ratei de schimb avea la bază un sistem de parități care îi permitea fiecărei monede să fluctueze limitat în relația cu fiecare din valutele din sistem stabilindu-se, în același timp, o rată centrală de paritate în ECU.

Inițial, monedelor li s-a permis o fluctuație de +/- 2,25% în jurul parității centrale, cu excepția Italiei căreia i s-a permis o rată de fluctuare de 6% datorită unei inflații crescute și dificultăților politice interne.

Aranjamentul monetar numit Mecanismul ratei de schimb a înregistrat o serie de trăsături particulare, în sensul că a fost primul sistem al ratelor de schimb în întregime european, fără a avea la bază o monedă de referință extraeuropeană.

În același timp, el nu s-a constituit în jurul unei monede pivot ci pe baza unui mecanism de schimb bilateral.

Criza din 1992-1993, în timpul căreia două monede (lira sterlină și cea italiană) s-au retras din sistem, cinci dintre ele și-au realiniat ratele de schimb (peseta spaniolă, escudo portughez, lira irlandeză, coroana daneză și francul francez) și una dintre ele a atins marje de fluctuare de +/- 15% a demonstrat faptul că integrarea monetară cu mai multe monede aflate în

circulație nu dă rezultatele scontate și că singura cale pentru atingerea acestui deziderat o reprezintă moneda unică.

S-a pus astfel problema reconsiderării disciplinei monetar financiare în cadrul sistemului prin flexibilizarea operațională și crearea unor noi mecanisme care să permită integrarea monetară.

Din acest considerent, în 1999, când s-a adoptat moneda unică, a fost lansat un al doilea mecanism al ratei de schimb, numit Mecanismul ratei de schimb 2, în cadrul căruia sistemul multilateral a fost înlocuit cu unul bilateral, prin care fiecare monedă participantă are definită o paritate centrală comparativ cu euro.

Acest mecanism permite intervenția de către Banca Centrală Europeană și de către băncile centrale ale statelor membre, atunci când cursul de schimb depășește marja de +/- 15% față de cursul central.

Din MRS 2 fac parte statele membre din zona euro și Danemarca (aceasta din urmă optând pentru un culoar de fluctuație de +/- 2,25%.) precum și un număr de șase state membre nou intrate în spațiul comunitar în 2004.

Un obiectiv important al mecanismului ratei de schimb îl reprezintă ajutorul acordat statelor membre din afara zonei Euro în aplicarea unor politici de stabilizare macroeconomică cu scopul impulsivării acestora pentru a atinge convergența necesară intrării în zona Euro.⁵

Avantajele care au decurs din funcționarea mecanismului ratei de schimb sunt:

- creșterea stabilității mediului financiar prin utilizarea unui sistem de cursuri semi fixe care au permis reducerea riscurilor investiționale și de afaceri;
- acțiuni colective care le-au permis statelor membre să se bazeze nu doar pe eforturile proprii de menținere a valorii monedelor lor;
- impunerea disciplinei financiare în lupta împotriva inflației prin stabilirea unei marje permise de depreciere a unei monede;
- mai bună alocare a resurselor, ca efect al eliminării incertitudinilor legate de fixarea cursului de schimb și, prin aceasta, a utilizării mecanismului prețurilor ca instrument de alocare a resurselor;
- stimularea sectoarelor manufacturiere prin stabilitatea cursului de schimb; în absența acestei

⁵ E vorba aici de statele membre nou intrate în Uniune în mai 2004, în condițiile în care Marea Britanie, Suedia și Danemarca deși îndeplinesc criteriile de convergență au refuzat în mod sistematic intrarea în zona Euro.

stabilități, resursele se orientau spre sectoarele economice care nu aveau legătura cu exportul.

- stimularea firmelor mici și mijlocii mai puțin expuse riscului legat de cursul de schimb;
- creșterea schimburilor comerciale la nivel intra-unional;

Dezavantajele care au făcut ca acest mecanism să nu poată evita o criză de proporții cum a fost cea din 1992, au fost:

- faptul că s-a pornit de la presupunerea că valoarea monedelor ar fi putut fi menținută prin intervenție guvernamentală, ceea ce înseamnă capacitatea limitată a guvernelor de a acoperi piața;
- faptul că a plecat de la presupunerea, care s-a dovedit a fi eronată, că guvernele ar fi fost dispuse să intervină atunci când monedele altor state membre s-au depreciat, contribuind prin intervenția lor la stabilitatea acestora;
- mecanismul a funcționat bine în condițiile unor rate ale inflației scăzute și constante, dar a reacționat violent și negativ în momentul în care pe piață au apărut perturbările generate de reunificarea Germaniei sau de rezultatul respingerii, prin referendum, a ideii de uniune monetară sau monedă unică în unele din statele membre.
- a încurajat speculații care au găsit un cumpărător garantat pentru monedele slabe din sistem în persoana băncilor centrale ale statelor membre;
- a contribuit la pierderea, de către guvernele statelor membre, a suveranității monetare asupra economiilor naționale cu toate implicațiile care derivă din acest aspect.

Funcționarea Sistemului Monetar European și în special în cadrul acestuia a mecanismului ratei de schimb a implicat respectarea marjelor de fluctuație în limitele impuse, ceea ce a determinat, prin angajamentele luate, o scădere a independenței băncilor centrale, generând așa numita “trinitate imposibilă” adică, imposibilitatea de a avea, în același timp o politică monetară independentă, un sistem de cursuri fixe și o mobilitate deplină a capitalului.⁶ În perioada funcționării sistemului, membrii mecanismului ratei de schimb au optat, în general pentru stabilitatea ratei de schimb combinată cu un control riguros al mișcării capitalurilor.

Independența monetară a permis statelor membre să opereze cu rate diferite ale inflației însă șocurile petroliere din anii 70 au determinat o creștere a

diferenței dintre aceste rate ceea ce a obligat fie la o reglare a ratei inflației prin renunțarea la sistemul de cursuri fixe, fie la o renunțare la independența în stabilirea ratei inflației și menținerea sistemului cursurilor fixe.

Soluția aleasă a fost aceea a menținerii divergențelor între ratele inflației și ajustarea ratelor de schimb ori de câte ori era necesar pentru a evita problemele legate de competitivitate în plan intern și extern.

În același timp, evoluția Sistemului Monetar European a condus la reducerea impredictibilității cursului de schimb între monedele componente ale acestuia, introducerea și creșterea gradului de convergență între ratele inflației la nivelul statelor membre, încurajarea aplicării unor rate de creștere a ofertei de bani din ce în ce mai mici și mai apropiate.

Transformarea Comunității Europene în Uniune economică și monetară, așa cum a fost prevăzută prin Tratatul de la Maastricht, a fost conturată încă din 1988, o dată cu elaborarea Raportului asupra Uniunii economice și monetare, cunoscut și sub numele de Raportul Delors.

Acest raport a prefigurat construcția noii forme integrative în trei etape, recomandând crearea sistemului băncilor centrale europene, fără a recomanda însă în mod explicit utilizarea unei monede unice.

Opoziția Marii Britanii, argumentată prin pierderea de suveranitate pe care o presupunea noua fază integrativă, a întârziat începerea unificării monetare.

4. Argumente pro și contra formării Uniunii economice și monetare în spațiul european

Uniunea economică și monetară considerată a fi, dintr-un anumit punct de vedere, cel mai ambițios dar și cel mai riscant proiect al construcției europene este rezultatul unei decizii politice fundamentată pe o puternică componentă economică.

Dacă doar una din cele două componente (economică sau politică) ar fi stat la baza creării acesteia, Uniunea economică și monetară nu s-ar fi realizat nici în prezent deoarece doar din punct de vedere economic sau doar din punct de vedere politic argumentele nu ar fi fost suficiente.

⁶ Paul de Grauwe, ia în discuție nu triumful, ci cvartetul incompatibil format din liberul schimb pe piața bunurilor și a serviciilor, libera circulație a capitalului, autonomia monetară și cursurile de schimb fixe.

Din **punct de vedere politic**, formarea Uniunii economice și monetare reprezintă cedarea de suveranitate și de control asupra deciziilor privind politica economică a statelor membre.

Mai mult, introducerea și utilizarea monedei unice ar presupune o singură conducere economică care ar necesita transferul de responsabilități și chiar funcționarea unei conduceri politice unice.

Nici strict **din punct de vedere economic**, Uniunea economică și monetară nu prezintă argumente suficiente pentru crearea ei, în primul rând deoarece spațiul comunitar nu reprezintă o zonă monetară optimă. Statutul de zonă monetară optimă presupune:

- un grad ridicat de deschidere a economiilor pentru comerțul intracomunitar
- un grad ridicat de mobilitate transfrontalieră a capitalului și forței de muncă,
- flexibilitate înaltă a prețurilor și salariilor,
- transferuri fiscale în condițiile în care veniturile din impozite sunt redistribuite spre zone aflate în recesiune.

În esență, statele dintr-un grup sau care aderă la un grup pot câștiga reciproc din deținerea unei monede comune doar atunci când fac parte dintr-o zonă monetară optimă, adică atunci când structurile lor economice sunt similare și când nu există riscul ca șocurile asimetrice să afecteze doar unele din aceste țări.

Cum însă între economiile statelor membre există diferențe notabile între nivelurile de dezvoltare, acestea vor reacționa în mod diferit la șocurile venite din exterior.

Astfel, pentru acele state membre care sunt exportator net modificarea prețului mondial al unui produs va avea efecte opuse celor înregistrate de statele care se situează pe poziția de importator net.

În mod similar, consumatorii din unele state membre se împrumută mai mult, alții mai puțin și ca atare vor percepe în mod diferit fluctuațiile ratelor dobânzilor de pe piața internațională.

Șocurile asimetrice pot genera disfuncționalități și din perspectiva incompatibilității ciclurilor de afaceri, în sensul că unele state membre se pot afla în faza de creștere, altele în cea de declin sau stagnare, astfel încât o politică monetară unică, proprie zonelor monetare optime, nu ar putea rezolva problemele tuturor statelor implicate.

Particularizând pentru zona Euro, care nu reprezintă nici în acest moment o zonă monetară optimă, statele membre ale acesteia nu mai au posibilitatea de a-și

stabili propria rată a dobânzii sau de a utiliza cursul de schimb ca instrument al politicii economice. Mai mult, nici unul din mecanismele alternative de ajustare, cum ar fi migrația, nivelul salariilor, mișcările de capital, politica fiscală, transferurile fiscale sau ajutoarele directe nu funcționează la parametri optimi în spațiul Euro.

În același timp, există bariere culturale și lingvistice legate de mobilitatea forței de muncă, ceea ce determină variații legate de nivelul salariilor și de rata șomajului.

Din aceste considerente, Uniunea Europeană reprezintă și în prezent o zonă monetară suboptimă, fapt ce constituie un impediment în această etapă a integrării.

În ciuda statutului de zonă monetară sub-optimă, există însă o serie de argumente pro (și desigur și contra) constituirii unei Uniuni economice și monetare în spațiul european.

Argumentele în favoarea unei uniuni economice și monetare în spațiul Uniunii Europene au fost:

- completarea pieței unice, în sensul că o piață unică are nevoie de o monedă unică;
- creșterea vitezei de transfer a fluxurilor monetare și eliminarea costurilor de conversie;
- reducerea riscurilor legate de schimburi comerciale și investiții prin eliminarea fluctuațiilor ratei de schimb;
- transparența prețurilor și prin aceasta o mai bună informare a participanților la tranzacții;
- disciplina monetară, în sensul că guvernele nu vor mai putea utiliza valutele ca instrumente de politică economică;
- scăderea inflației, datorită disciplinei impuse economiilor care formează zona Euro;
- fuziunea piețelor financiare, care poate conduce la economii la scară;
- creșterea eficienței și obținerea unor ritmuri de creștere economică înalte;
- întărirea poziției Uniunii Europene în cadrul sistemului monetar internațional;
- facilitarea atingerii țelului creării uniunii politice;

Argumentele împotriva formării unei uniuni monetare în spațiul Uniunii Europene au fost:

- pierderea controlului și a puterii de decizie cu privire la problemele monetare;
- pierderea de flexibilitate, în sensul că guvernele naționale nu vor putea să ia decizii de politică

- monetară care să permită protejarea economiilor lor de șocurile externe, în detrimentul altor țări;
- diferențe relativ mari în ciclurile de afaceri și standarde de viață între statele membre;
 - pericolul de a diviza Uniunea Europeană în state din interiorul și din afara Uniunii economice și monetare;
 - costurile materiale pe care le incumbă înlocuirea monedelor naționale cu moneda unică, crearea instituțională și modificările de natură legislativă cerute de acest demers.

5. Componentele Uniunii economice și monetare

a. *Politica monetară comună*

Tratatul de la Roma nu face referire în mod explicit la introducerea unei monede unice și nici la un sistem de coordonare a politicilor monetare între statele membre, ci doar, prin paragrafele 103-107, precizează că „fiecare țară participantă la procesul de integrare consideră politicile sale conjuncturale și politicile în domeniul cursului de schimb ca elemente ale unui consens reciproc acceptabil, considerand cursul de schimb ca fiind o problemă de interes comun”

Pe parcursul primilor ani ai construcției europene, în care s-au pus bazele uniunii vamale și s-au creat instrumentele Politicii Agricole Comune, principala problemă a Comunității din perspectivă monetară a fost ajustarea cursurilor de schimb.

Aceasta se datora faptului că atât funcționarea, cât și performanțele Politicii comerciale comune și ale Politicii Agricole Comune erau puternic influențate de fluctuațiile cursului de schimb valutar.

Tratatul Uniunii Europene semnat la Maastricht în 1991 este cel care condus la introducerea unei politici monetare comune bazată pe o monedă unică administrată de către o singură bancă centrală independentă.

În conformitate cu prevederile Tratatului, obiectivul de bază al politicii monetare comune și al politicii cursului de schimb îl reprezintă stabilitatea prețurilor și fără a aduce prejudicii acestui obiectiv, susținerea politicilor economice generale ale Uniunii, în concordanță cu principiile economiei libere de piață și ale concurenței.

Cu toate că formarea Uniunii economice și monetare a fost considerată ca fiind rezultatul unui proces unitar,

acesta poate fi delimitat în trei etape:

Prima etapă, (1 iulie 1990 și 31decembrie 1993) ale cărei elemente centrale au fost stabilite înainte de Maastricht a reprezentat etapa consolidării pieței și a marcat începutul perioadei de creare a structurilor economico-instituționale proprii uniunii economice și monetare.

Obiectivul central al acestei etape l-a constituit creșterea convergenței politicilor economice și a cooperării între băncile centrale în scopul încorporării practicilor monetare ale statelor membre în cadrul Sistemului Monetar European.

În cadrul ei s-au realizat o serie de progrese legate de abolirea restricțiilor legate de mișcările de capital, consolidarea mecanismului ratei de schimb și o întărire a cooperării între băncile centrale ale statelor membre. În cadrul acestei etape, în procesul de consolidare a pieței, Consiliul a stabilit un cadru de convergență al performanțelor economice din statele membre și de monitorizare a progresului realizat, pe baza unor rapoarte periodice.

Cea de-a doua etapă a început la 1 ianuarie 1994 și s-a încheiat la 31 decembrie 1998. În timpul acestei etape, pornind de la prevederile Tratatului Uniunii Europene statele membre au fost constrânse să evite deficitele bugetare excesive, și să inițieze pași spre independența băncii centrale. În procesul de creștere a independenței băncilor centrale, Tratatul le interzicea acestora acordarea de facilități de creditare guvernamentale sau de achiziții de instrumente privind datoria publică direct de la acestea.

Alături de interzicerea explicită a finanțării directe a deficitelor publice, Tratatul mai prevedea, prin art. 102, ca autoritățile publice să nu aibă acces privilegiat la instituțiile financiare, decât dacă acesta avea la bază motive de natură prudențială. Altfel spus, Tratatul a încercat să inducă un control bugetar indus de piață.

În pregătirea celei de a treia etape, Comisia și Institutul Monetar European au fost obligate să raporteze Consiliului aspectele legate de modul în care legislațiile naționale răspund cerințelor legate de atingerea uniunii economice și monetare și asupra progresului făcut în îndeplinirea criteriilor de convergență.

Criteriile de convergență

Tratatul de la Maastricht condiționează participarea în cadrul Uniunii economice și monetare de îndeplinirea unor **criterii de convergență nominală**, un fel de

ținte cantitative de referință, cunoscute și sub numele de Criteriile de la Maastricht⁷ Acestea sunt:

- rată scăzută a inflației, care să nu depășească cu mai mult de 1,5 % cele mai bune performanțe ale statelor membre participante în anul dinaintea examinării;
- dobânzi scăzute pentru creditele pe termen lung, care să nu depășească cu mai mult de 2% dobânzile din cele mai performante state membre participante în anul dinaintea examinării;
- un deficit bugetar care să nu depășească 3% din PIB
- datorie publică cumulată care să nu depășească 60% din PIB;
- stabilitatea cursului de schimb, în sensul menținerii cursului național în limitele marjelor normale de fluctuație ale MRS2 pentru cel puțin doi ani înaintea intrării în zona euro (art. 121 din TEC) .

Criteriul de convergență a cursului de schimb reprezintă una din condițiile Tratatului de la Maastricht care trebuie îndeplinită de către statele membre înainte de adoptarea monedei unice.

Aceasta presupune participarea obligatorie la MRS2 cel puțin doi ani înainte de intrarea în zona euro, timp în care nu este permisă realinierea parității centrale în sensul devalorizării în cei doi ani de participare la MRS2.

În afara acestor criterii, au fost luate în calcul și o serie de alți factori, cum ar fi gradul de integrare al piețelor, soldul balanței de plăți, costul unitar al forței de muncă precum și alte elemente relevante pentru stabilitatea piețelor.

Alături de criteriile de convergență nominală, însă fără a face obiectul Tratatului de la Maastricht, au apărut, la inițiativa Comisiei Europene și a Băncii Centrale Europene o serie de criterii care merg pe asigurarea convergenței și coeziunii structurilor economice ale statelor membre și ale celor candidate. Aceste criterii numite și **criteriile de convergență reală** privesc:

- gradul de deschidere a economiei, calculat ca pondere a schimburilor comerciale externe în PIB,
- ponderea comerțului bilateral că țările membre ale Uniunii Europene în totalul comerțului exterior,
- structura economiei pe cele trei ramuri principale (industrie, agricultură și servicii),
- PIB-ul pe cap de locuitor, calculat în funcție de paritatea puterii de cumpărare;

Începând cu 1 mai 1998, ca urmare a procedurilor și foii de parcurs stabilite prin tratatul CE, pe baza recomandării Comisiei, Consiliul a decis că Belgia, Germania, Spania, Franța, Irlanda, Italia, Luxemburg, Olanda, Austria, Portugalia, și Finlanda au îndeplinit condițiile de adoptare a monedei unice, respectiv:

- îndeplinirea criteriilor de convergență nominală;
- faptul că legislațiile naționale, inclusiv statutul băncilor centrale erau compatibile cu Tratatul și cu statutul Sistemului European al Băncilor Centrale.

Cu aceeași ocazie, Consiliul a decis că Grecia și Suedia nu îndeplineau condițiile necesare pentru adoptarea monedei unice și nu a examinat situația Marii Britanii și a Danemarcei, deoarece, în concordanță cu prevederile Tratatului acestea au trimis o notificare Consiliului prin care îl anunțau că nu doresc să participe la cea de a treia etapa a uniunii economice și monetare.

De fapt, în analizarea modului în care s-a realizat îndeplinirea criteriilor de convergență s-au făcut o serie de concesii dintre care le amintim pe cele legate de ponderea datoriei publice în PIB (cazul Italiei și al Belgiei) sau a deficitului bugetar (cazul Germaniei)

Pentru a se evita controlul guvernelor asupra chestiunilor financiare ale statelor membre, s-a semnat, ca urmare a Tratatului de la Amsterdam, Pactul de Stabilitate și Creștere (1997) prin care era asigurată disciplina financiară prin evitarea unor deficite bugetare peste limitele stabilite.

Statelor membre care nu au îndeplinit condițiile pentru adoptarea monedei unice de la început le-a fost acordată o perioadă de derogare, nedeterminată, în cadrul căreia nu li se aplică prevederile legate de politica monetară și sancțiunile legate de deficitele excesive.

În același timp însă, guvernatorii băncilor centrale din aceste state sunt membri ai Consiliului general al Băncii Centrale Europene.

În iulie 2002, pe baza deciziei Consiliului, Greciei i-a fost permisă adoptarea monedei Euro, ca urmare a îndeplinirii criteriilor de convergență.

Etapa a treia, a început la 1 ianuarie 1999 cu stabilirea ratelor de schimb irevocabile între monedele statelor participante și în raport cu euro.

⁷ În opinia unor analiști, criteriile de convergență au fost inventate mai degrabă din considerente de natură politică decât economică, pentru a conferi statutul de uniune monetară clubului select care este Uniunea Europeană.

Din ianuarie 1999, monedele naționale ale statelor membre (ale zonei euro) au continuat să circule numai ca exprimări nezezimale ale monedei unice, până când au fost complet înlocuite cu moneda euro.

În același timp, toate decontările dintre statele membre, emisiunile de titluri de stat, sau contractele încheiate în cadrul spațiului sunt realizate în mod obligatoriu în euro.

De menționat că moneda euro este utilizată ca și însemn monetar și în alte state, care nu sunt membre ale Uniunii Europene, cum ar fi Andora, Islanda, Lichtenstein, etc.

Alături de introducerea monedei euro în spațiul format de către statele membre care au îndeplinit criteriile de convergență, un moment de importanță crucială l-a constituit înlocuirea politicilor monetare naționale cu o politica monetară comună, concepută de către Banca Centrală Europeană.

b. Politica economică comună

Uniunea economică și monetară se sprijină pe trei piloni: primul este cel monetar, cel de-al doilea este cel fiscal iar cel de-al treilea cel structural.

Politica economică comună acoperă cu preponderență pilonii doi și trei.

Dacă în cadrul primul pilon, cel monetar, se poate vorbi de o puternică coordonare însoțită de o înlocuire a politicilor monetare naționale și a celor privind cursul de schimb cu politici comunitare, în privința celui de-al doilea pilon, datorită în principal lipsei unui regulament fiscal comun, se poate vorbi de o slabă coordonare și de slabe performanțe în aplicarea în comun a unor prevederi și reguli de această natură.

În cadrul Uniunii economice și monetare există mai multe modele de coordonare a politicii economice, în funcție de modul și puterea de intervenție: unul bazat pe reguli obligatoriu de respectat, cel de-al doilea bazat pe reguli orientative și cel de-al treilea, care merge pe principiul coordonării politicilor economice ale statelor membre, fără a presupune existența unei baze legale în acest sens.

Primul, creat pentru a impune disciplină financiară, este cel adoptat de Pactul de Stabilitate și Creștere, bazat pe reguli stricte prevăzute în tratatele Uniunii și care sunt aplicate prin intermediul unor reglementări formale care obligă la respectarea legii și, în cazuri dovedite de nerespectare a acesteia, la aplicarea de

penalități. De menționat faptul că sancțiunile pot fi acordate numai statelor membre ale zonei euro.

Cel de-al doilea, care stă la baza elaborării Cadrului General de Politică Economică, presupune aplicarea unor proceduri, prevăzute în tratate, dar care nu sunt, prin lege, obligatoriu de respectat.

Cel de-al treilea, care merge pe metoda deschisă de coordonare a politicilor economice, ca rezultat al concluziilor Consiliului European, nu obligă, prin lege, la respectarea prevederilor și nu permite acordarea de sancțiuni financiare.

Privind din perspectivă istorică, statele membre semnatare ale Tratatului de la Roma nu au fost pregătite, la acel moment, să accepte abandonarea controlului asupra problemelor economice și monetare în favoarea Comunității.

Ca atare, au fost definite obiectivele care urmau să fie atinse prin politicile naționale, inclusiv cele legate de gradul de ocupare a forței de muncă, de stabilitatea prețurilor sau de echilibrul balanței de plăți, politici a căror elaborare și implementare a rămas în exclusivitate în sarcina și sub jurisdicția statelor membre.

Momentul în care s-a putut vorbi de o politică economică comună este legat de decizia luată de statele membre de trecere spre Uniunea economică și monetară, în 1971, ca urmare a unei rezoluții a Consiliului și a reprezentanților guvernelor statelor membre.

Condiția realizării etapelor cerute de către Uniunea economică și monetară a constat în convergența economiilor statelor membre, o sarcină deosebit de dificil de îndeplinit, date fiind disparitățile structurale majore dintre economiile care urmau să participe la acest proces înainte de completarea pieței interne.

În ciuda eșecului înregistrat, lecțiile primite în acea perioadă au constituit un important stimulent pentru elaborarea și formularea unei politici economice eficiente.

Convergența economică în Uniunea Europeană

Spre deosebire de politica monetară, prin care practic statele membre transferă puterea de decizie de la nivel național la nivel comunitar, acestea își mențin responsabilitatea asupra politicii economice, în condițiile respectării principiilor economiei de piață deschise în cadrul unui mediu concurențial corect.

Începând cu 1 ianuarie 1994, politicile economice ale statelor membre sunt coordonate la nivel comunitar. Decizia Consiliului din decembrie 1990 este direcționată spre întărirea capacității statelor membre de a atinge în mod progresiv convergența în privința performanțelor economice înregistrate.

În acest context, Consiliul pentru Afaceri Economice și Financiare (ECOFIN), acționând pe baza majorității calificate, la recomandarea Comisiei, formulează, în fiecare an, un document care cuprinde cadrul general al politicii economice pentru statele membre și pentru Uniune în ansamblul ei și raportează rezultatele Consiliului.

Pe această bază, la recomandarea Comisiei, Consiliul prin majoritate calificată, aprobă cadrul general al politicii economice prin care sunt stabilite obiectivele comune legate de inflație, finanțe publice, stabilitatea cursului de schimb și ocuparea forței de muncă. (art. 99 din TEC).

Acest document se află în centrul coordonării politicii economice a Uniunii Europene.

Consiliul, pe baza rapoartelor întocmite de către Comisie monitorizează dezvoltările economice ale fiecărui stat membru și ale Uniunii, prin așa numita monitorizare multilaterală fundamentată pe programele de convergență prezentate de către fiecare din statele membre (art. 99.3 din TEC).

Procesul de monitorizare este însoțit și de o revizuire a politicilor bugetare, cu referire particulară la mărimea și finanțarea deficitelor.

Monitorizarea multilaterală are drept scop obținerea de angajamente reciproce din partea statelor membre de a-și coordona politicile economice

În situația în care se constată că politicile elaborate de către un stat membru nu sunt în concordanță cu cadrul general stabilit, Consiliul poate, pe baza majorității calificate, să facă recomandări statului membru în cauză.

De asemenea, prin unanimitate, Consiliul poate să decidă asupra măsurilor ce urmează a fi luate atunci când se consideră că situația dintr-un stat membru prezintă dificultăți legate de aprovizionarea cu un anumit produs.

În situația în care un stat membru se afla în dificultate sau este amenințat de o situație dificilă, din cauze care nu se afla sub controlul acestuia, Consiliul poate, să decidă pe baza de unanimitate, la propunerea

Comisiei, acordarea de asistență financiară statului membru respectiv (art. 100 TEC).

Intrarea în etapa a treia a Uniunii economice și monetare și adoptarea monedei euro a legat economiile statelor membre și mai mult prin adoptarea politicii monetare și a cursului de schimb comun.

Politicile economice și determinarea nivelului salariilor au rămas în responsabilitatea guvernelor naționale, în conformitate cu art. 104 din TEC și cu prevederile Pactului de Creștere și Stabilitate.

Deoarece dezvoltarea economiilor naționale are impact asupra perspectivelor inflației în zona euro, ele influențează condițiile monetare ale zonei. Din acest motiv, introducerea monedei unice presupune o mai puternică monitorizare și coordonare a politicilor economice ale statelor membre care formează zona euro. O mai puternică coordonare va putea, în schimb, să contribuie la atingerea obiectivelor propuse prin art. 2 din tratatul EC.

Pentru a asigura creșterea convergenței și buneii funcționări a pieței interne, statele membre care nu fac parte din zona euro, dar fac parte din mecanismul ratei de schimb trebuie incluse în coordonarea politicilor economice.

Disciplina bugetară

Politica bugetară reprezintă, probabil, cea care înregistrează cele mai mari diferențieri între statele membre, datorită faptului că bugetul reprezintă cea mai puternică formă de manifestare a suveranității naționale din punct de vedere economic.

El este în egală măsură cel mai important instrument de orientare a economiei în general și a diferitelor politici guvernamentale, cum ar fi cea industrială, de dezvoltare regională sau socială.

Prin partea de cheltuieli, bugetul are o influență directă asupra investițiilor publice și, indirect, și asupra celor private.

Prin partea de venituri, bugetul influențează economisirea și circulația monetară.

Prin politica bugetară, un stat membru poate influența obiective economice pe termen scurt cum ar fi evitarea unei recesiuni sau creșteri inflaționiste sau obiective structurale pe termen lung.

Datorită acestora, coordonarea politicilor bugetare este

deosebit de dificil de realizat, dar, în egală măsură este un demers important legat de creșterea convergenței economice a statelor membre ale Uniunii Europene.

Conform **Pactului de Creștere și Stabilitate**, statele membre rămân în continuare responsabile pentru politicile lor bugetare naționale. În același timp însă, prin prevederile lui, Pactul obligă la întărirea monitorizării și a respectării disciplinei bugetare, prin intermediul a două regulamente.

Primul este Regulamentul cu privire la întărirea monitorizării pozițiilor bugetare, care le cerea statelor membre să prezinte programe de stabilizare (sau, în cazul statelor care nu participă în cadrul zonei euro, programe de convergență) prin care poziția bugetară a statului respectiv să fie una apropiată de echilibru sau să înregistreze surplus.

Cel de-al doilea regulament are drept scop creșterea vitezei de implementare a rezolvării problemelor legate de deficitele bugetare excesive, inclusiv prin administrarea de sancțiuni impuse statelor membre care nu pot lua măsurile necesare corectării deficitelor excesive și stabilește termenele de aplicare a acestora.

Strategia de politică economică bazată pe politici macroeconomice de creștere și stabilizare alături de progresele permanente înregistrate de reformele economice permit răspunsuri flexibile la schimbarea condițiilor economice pe termen scurt și întăresc siguranța și stabilitatea capacităților productive ale economiilor pe termen mediu .

Începând cu cea de a treia etapă a UEM, care a început la 1 ianuarie 1999, politicile bugetare ale statelor membre întâmpina un nou tip de constrângeri legate de:

- accesul la orice tip de facilități de creditare ale Băncii Centrale Europene sau ale băncilor centrale ale statelor membre îndreptate spre autoritățile publice.
- interzicerea oricărui acces al autorităților publice la instituțiile financiare

Comisia va monitoriza situația deficitului bugetului de stat și a datoriei publice din statele membre, în speță va examina concordanța disciplinei bugetare sub două aspecte:

- cel al respectării ponderii deficitului bugetar actual sau planificat astfel încât să nu depășească valoarea de referință (3% din PIB), cu excepția situațiilor în care se înregistrează o scădere permanentă a excesului de deficit, care coboară aproape

de valoarea stabilită, sau atunci când creșterea deficitului este temporară și excepțională și rămâne apropiată de valoarea de referință.

- dacă ponderea datoriei publice depășește valoarea de referință (60% din PIB), cu excepția situației în care se observa o scădere a diferenței față de valoarea de referință într-un ritm suficient de rapid încât să se ajungă în apropierea valorii de referință.

Dacă un stat membru nu îndeplinește unul sau ambele criterii menționate anterior, Comisia pregătește un raport în care sunt prezentate toate aspectele relevante, în special cele legate de poziția economică și bugetară pe termen mediu a statului membru respectiv.

Pe baza majorității calificate, Consiliul, la recomandarea Comisiei, și pe baza observațiilor făcute de către statul membru în cauză, va decide dacă există un deficit excesiv. Dacă se stabilește existența acestuia, Consiliul va face recomandări statului membru cu privire la perioada în care acesta trebuie remediat. Dacă pe parcursul acestei perioade statul membru nu ia măsurile necesare, Consiliul va face mai întâi, în mod public, aceleași recomandări, după care va decide, cu majoritate calificată, asupra măsurilor care urmează a fi luate.

c. Solidaritatea financiară

Instrumentul comunitar prioritar pentru solidaritate financiară este Banca Europeană de Investiții. În conformitate cu art. 267 din TEC obiectivul Băncii îl reprezintă contribuția la menținerea stabilității macroeconomice în spațiul comunitar.

Datorită încrederii financiare de care se bucură, banca cumpără de pe piețele de capital credite la o rată scăzută a dobânzii, pe care le redistribuie apoi statelor membre pentru ca acestea, la rândul lor să le direcționeze spre dezvoltarea întreprinderilor mici și mijlocii.

Banca reprezintă o sursă majoră de finanțare a activităților industriale noi și a sectoarelor cu tehnologie avansată, contribuind, în egală măsură, la formarea rețelelor de transport și energie trans europene, protejarea mediului înconjurător sau cooperarea cu statele din afara spațiului comunitar.

Fondul European de Investiții, înființat în 1994, are o structură a acționariatului formată din Banca Europeană de Investiții (60%), Comisia Europeană (30%) și membrii din sectorul bancar comunitar.

Scopul acestuia îl reprezintă dezvoltarea legăturilor

dintre organismele comunitare și mediul financiar, în dorința de a contribui, alături de BEI, la crearea de locuri de muncă în spațiul comunitar și în țările aflate în curs de aderare.

d. Structura instituțională

Structura instituțională a Uniunii economice și monetare este dată în principal de către Banca Centrală Europeană și băncile centrale ale statelor membre care, împreună formează Sistemul European al Băncilor Centrale.

Din acest sistem mai fac parte și băncile centrale ale statelor membre care nu fac parte din zona Euro, și care nu participă la luarea deciziilor cu privire la politica monetară unică pentru zona Euro.

Obiectivul declarat al SEBC îl constituie menținerea stabilității prețurilor. Adițional acestui obiectiv, sistemul urmărește:

- definirea și implementarea politicii monetare unice
- crearea și deținerea de rezerve valutare ale statelor participante
- asigurarea stabilității sistemului financiar.

Începând cu 1 ianuarie 1999, politica monetară a Uniunii Europene nu a mai fost concepută la nivel național, ci la nivel comunitar de către Banca Centrală Europeană (BCE).

Instrumentele și procedurile de politică monetară utilizate de către BCE sunt:

- operațiunile pe piața deschisă, din care fac parte operațiunile de cesiune temporară, operațiile ferme de vânzare de active de către SEBC, emisiunea de certificate de depozit, operațiuni de schimburi de devize și lichidități în alb⁸
- facilități permanente care permit furnizarea sau retragerea de lichidități;
- rezervele obligatorii;
- controlul dobânzii la împrumuturile pe termen scurt.

Politica monetară comună este adoptată de către BCE și apoi implementată de către băncile centrale ale statelor membre participante la moneda unică.

BCE este independentă și nu execută dispozițiile instituțiilor Uniunii Europene și nici pe cele ale guvernelor statelor membre.

Ea are dreptul exclusiv de a autoriza emisiunea de bancnote în cadrul zonei euro, în timp ce băncile centrale naționale sunt unicii acționari și deținători ai capitalului BCE.

Capitalul subscris este proporțional cu ponderea PIB-ului și respectiv a populației statului membru respectiv în totalul comunitar.

6. Criteriile care trebuie îndeplinite de către un stat aflat în faza de aderare la Uniunea Europeană din perspectiva adoptării monedei unice

Statele aflate în faza de aderare, ca și cele care au intrat în Uniune după intrarea în vigoare a Tratatului de la Maastricht nu au posibilitatea de opțiune cu privire la participarea în cadrul zonei Euro și, implicit, cu privire la adoptarea monedei unice.

Ca atare, Conform Tratatului CE și excluzând statutul de “opt-out”, un stat membru poate să adopte moneda Euro dacă dovedește că îndeplinește condițiile de convergență nominală și pe cele de convergență reală, după ce face parte pentru o perioadă de cel puțin doi ani din Mecanismul Ratei de Schimb 2, sau poate să rămână stat membru cu statut de derogare.

Un Stat Membru căruia i se aplica o derogare este, conform articolului 122 al Tratatului, exclus de la drepturile și obligațiile aferente Sistemului European al Băncilor Centrale .

Deși aderarea presupune acceptarea obiectivelor UEM, îndeplinirea criteriilor de convergență nu reprezintă o condiție pentru aderare. Cu toate acestea, întrucât aceste criterii reprezintă indicatori ai unei politici macroeconomice generatoare de stabilitate, toate Statele Membre din afara zonei euro și cele aflate în curs de aderare aplică politici macroeconomice care conduc spre apropierea de atingerea acestor criterii.

Criteriile cerute sunt:

- **Criteriul economic**, identificat prin existența unei economii de piață funcționale
- **Implementarea unor prevederi specifice ale aquis-ului privind Uniunea economică și monetară**

⁸ Lichiditățile în alb reprezintă depuneri la termen remunerate, efectuate de bănci la SEBC

Acquis-ul din acest domeniu cuprinde:

1) elemente care trebuie transpuse în legislație înainte de data aderării, incluzând:

- interzicerea finanțării directe a sectorului public: aceasta se referă la interzicerea depășirii de cont și a oricărui alt tip de facilități de creditare acordate instituțiilor publice, precum și la interzicerea procurării directe de instrumente de datorie publică de către BCE sau de către Băncile Centrale Naționale. Motivul este asigurarea disciplinei fiscale și faptul că aceasta reprezintă un element de bază al independenței Băncii Centrale.
- interzicerea accesului privilegiat al sectorului public la instituțiile financiare: aceasta se referă la interzicerea oricărei măsuri care nu este bazată pe considerentele prudențiale ce stabilesc accesul privilegiat al organismelor publice la instituțiile financiare. Acest lucru este motivat de faptul că astfel se completează interdicția finanțării directe, se consolidează liberă circulație a capitalului și se previne distorsionarea principiilor economiei de piață.
- independența Băncii Centrale: Banca Centrală Națională trebuie să își fixeze ca obiectiv explicit stabilitatea prețurilor și nu trebuie să existe nici o instituție sau organism extern care să poată să dea dispoziții, aprobe, cenzureze, să fie consultat sau să participe la luarea deciziilor acesteia.

Pentru transpunerea legislației comunitare legată de participarea la Sistemul Băncilor Centrale Europene, România va finaliza ajustarea cadrului legal corespunzător până cel mai târziu la 31 decembrie 2006, în condițiile în care aderarea va avea loc la 1 ianuarie 2007.

2) elemente cu care statul respectiv trebuie să se conformeze numai după data aderării. Acestea includ:

- politica ratei de schimb și politica economică,
- coordonarea politicilor economice cu celelalte state membre prin participarea la procedurile UE,
- aderarea la prevederile Pactului de Stabilitate și Creștere și ale statutului SEBC.

Negocierile cu Uniunea Europeană, care presupun aranjamente privind perioadele de tranziție pentru acele părți din acquis-ul comunitar pe care statele candidate nu pot să le aplice până la data accesului în Uniunea Europeană.

România a deschis și a închis provizoriu capitolul de negociere privind Uniunea economică și monetară la sfârșitul lunii iunie 2002, acceptând în totalitate prevederile acquis-ului comunitar aprobat și în vigoare la 30 iunie 2002.

La aderare, România va avea statutul de stat membru cu derogare de la adoptarea monedei unice, conform Art. 122 al Tratatului privind Uniunea Europeană.

7. Implementarea aquis-ului privind Uniunea economică și monetară în România

Introducerea monedei euro presupune pregătiri de durată, sub atenta monitorizare a instituțiilor europene responsabile cu acest demers. Ca atare, Comisia Europeană întocmește rapoarte periodice cu privire la stadiul pregătirilor legate de introducerea monedei unice pentru fiecare din statele membre care nu fac parte din zona euro, precum și pentru statele în curs de aderare.

În iulie 1997, raportul Comisiei cu privire la România a stipulat faptul că, datorită situației în care se află, era prematură o discuție legată de accesul României în cadrul zonei euro imediat după accesul în Uniunea Europeană.

Raportul din noiembrie 1998 a menționat progresele făcute de către România în pregătirile legate de intrarea în Uniunea Economică și Monetară, în timp ce rapoartele din 1999 și 2000 au arătat că este necesar un progres semnificativ pentru implementarea aquis-ului în acest domeniu.

Următoarele rapoarte ale Comisiei au scos în evidență faptul că progresul înregistrat de către România a fost unul nesemnificativ, în principal îndreptat spre creșterea accizelor la tutun și alcool pentru alinierea acestora la nivelul minim practicat în spațiul comunitar, însă fără nici un fel de rezultate în privința alinierii TVA-ului sau a impozitării directe, și ca atare se așteaptă o mai mare deschidere spre implementarea aquis-ului în domeniu.

Raportul din 2002 a evidențiat progresele realizate ca urmare a aplicării noii legislații cu privire la accize și a consolidării legislației cu privire la TVA.

În anul 2003 s-au încheiat provizoriu negocierile cu privire la capitolul impozitare, României fiindu-i acordată o perioadă de tranziție până în decembrie

2009 pentru aplicarea ratelor comunitare minime de accizare pentru țigarete și alcooluri distilate.

Raportul pe 2004 a evidențiat faptul că România și-a consolidat legislația existentă în domeniu într-un sigur Cod Fiscal, care a intrat în vigoare începând cu 1 ianuarie 2004.

Dintre celelalte elemente pozitive care se desprind din aceste rapoarte amintim faptul că infrastructura instituțională a României, formată din Ministerul Finanțelor Publice, Ministerul Economiei, Banca Națională a României și Institutul Național de Statistică este funcțională. Capacitatea administrativă a acestor instituții se va ameliora continuu până la data accesului.

În faza de aderare România participă la procedurile privind notificarea deficitului bugetar și a datoriei publice și de asemenea la evaluarea stabilității macroeconomice a sectorului serviciilor financiare, în cadrul Dialogului pe probleme de Politică Economică al Uniunii Europene cu statele candidate.

Aflată în fază de supraveghere a procedurilor fiscale, România a transmis prima notificare fiscală asupra deficitului guvernamental și datoriei publice pentru perioadele cuprinse între 1997 și 2000, respectiv 2001 și 2004, pe baza indicatorilor cuprinși în conturile naționale.

Începând cu 2001, bugetul a fost conceput pe baza unor noi reguli și principii, care reflectă valoarea informativă a acestuia și creșterea rolului de alocare printr-o repartitie transparentă a resurselor bugetare pe priorități sectoriale.

Din 1990, Institutul Național de Statistică elaborează conturile naționale în conformitate cu metodologia ESA 79, iar metodologia ESA95 a devenit operațională în 2001. Primele estimări pe baza ESA 95 au fost elaborate pentru anul 1998.

În 2001, România a elaborat un Program Economic de Preaderare, premergător al programelor de convergență și stabilitate pe care va trebui să le elaboreze în calitate de stat membru. Programul Economic de Preaderare reprezintă instrumentul principal de participare la procedurile legate de coordonarea politicilor economice ale Uniunii Europene înainte de acces.

Banca Națională a României operează în concordanță cu prevederile Legii 101/1998, amendată în 2003, privind Statutul Băncii Naționale. O parte importantă din aquis-ul comunitar propriu politicii monetare și de curs de schimb a fost implementată prin intermediul acestei legi.

Legea datoriei publice, adoptată în iunie 2004 în scopul alinierii legislației naționale cu aquis-ul comunitar elimină toate prevederile existente anterior în legislația românească care au fost identificate ca fiind conflictuale cu legislația comunitară în privința finanțării directe a sectorului public de către banca centrală și elimină accesul privilegiat al sectorului public la instituțiile financiare.

Această lege interzice băncii centrale cumpărarea de obligațiuni guvernamentale de pe piața primară și obligă la plata comisioanelor necesare pentru tranzacțiile executate în contul curent al Trezoreriei. Scopul acestor amendamente îl constituie asigurarea independenței băncii centrale.

Prin aceleași amendamente și urmărind același scop, al creșterii independenței băncii centrale, obiectivul acestuia este definit ca fiind asigurarea stabilității prețurilor și nu, așa cum era prevăzut în legea 101/1998, menținerea stabilității cursului de schimb combinată cu menținerea stabilității prețurilor.

8. Liberalizarea fluxurilor de capital

Una din pre-condițiile adoptării monedei unice și intrării în zona Euro o constituie liberalizarea fluxurilor de capital.

Calendarul urmat de către România în acest demers evidențiază efortul autorităților române de a liberaliza fluxurile de capital.

Procesul, demarat în 1991 cu adoptarea Legii investițiilor străine, a căpătat amploare o dată cu începerea negocierilor de aderare și a cuprins următoarele momente:

1998- liberalizarea operațiunilor de cont curent

1999- liberalizarea intrărilor de capital străin pe termen mediu și lung

2001 - 2002 liberalizarea fluxurilor de capital **cu impact scăzut** asupra balanței de plăți, care înseamnă:

- investiții directe și în valori imobiliare făcute de către rezidenți în străinătate;
- admiterea titlurilor de valoare naționale la cotaie pe piețele externe ;
- ipoteci ale străinilor pentru rezidenți;
- mișcări ale capitalului personal;
- credite pe termen mediu și lung pentru tranzacții comerciale sau servicii oferite de către rezidenți non- rezidenților.

2003-2004- liberalizarea mișcărilor de capital formate din transferuri privind contractele de asigurări, și alte fluxuri de capital cu impact semnificativ asupra sectorului real, care cuprind:

- transferuri de capital pentru executarea contractelor de asigurări;
- tranzacții în valute ale rezidenților;
- împrumuturi cu termen de scadență mai mic de un an oferite rezidenților de către străini;
- împrumuturi financiare și credite oferite de către rezidenți persoanelor străine;
- ipotecii ale rezidenților pentru străini
- admiterea cotării titlurilor de valoare străine pe piețele de capital românești;

Liberalizarea fluxurilor de capital cu un impact semnificativ asupra balanței de plăți trebuie să aibă loc cel mai târziu până la data intrării în UE, și presupune:

- operațiuni în depozite de cont curent denumite în moneda națională deschise de către non rezidenți în instituțiile financiare naționale
- operațiuni cu obligațiuni și alte instrumente de pe piața deschisă
- operațiuni în conturi curente și la termen efectuate de către rezidenți în străinătate.

Principiile generale care au stat la baza liberalizării fluxurilor de capital în România sunt:

- întâietatea acordată liberalizării intrărilor de capital, dată fiind nevoia de finanțare externă acută a economiei românești în perioada de tranziție. Avantajele ce decurg din aplicarea acestui principiu sunt în primul rând legate de reducerea costului finanțării investițiilor și prin aceasta a atragerii investitorilor străini spre sectoare prioritare ale economiei românești. Prin aceasta ar pătrunde noi tehnologii care ar determina creșterea productivității factorilor de producție, cu preponderență a muncii. Nu este de neglijat nici impactul pe care intrarea de investiții străine îl are asupra mediului de afaceri dar și asupra veniturilor colectate la bugetul de stat;
- fluxurile pe termen mediu și lung înaintea celor pe termen scurt; acest principiu se explică prin aceea că, de regulă, fluxurile pe termen scurt pot fi aducătoare de capitaluri speculative, mai ales atunci când privesc accesul non rezidenților la conturile de depozite, în condițiile în care există posibilitatea obținerii unui câștig din diferența dintre ratele dobânzilor practicate;

- investițiile directe înaintea celor de portofoliu; piața de capital românească este una în formare, ca atare capacitatea acesteia de a gestiona titlurile de valoare provenind din investiții de portofoliu este una redusă. În același timp, intrările masive de capital, dar mai ales retragerile masive, ar putea perturba activitatea bursieră și prin aceasta ar afecta puternic economia reală.

Desigur, dincolo de aspectele pozitive generate de liberalizarea fluxurilor de capital, se cuvin a fi menționate și o serie de efecte negative cum ar fi majorarea excesivă a volumului de credite sau, ceea ce s-a întâmplat deja, aprecierea monedei naționale, cu impact asupra schimburilor comerciale și implicit asupra balanței de plăți externe.

BIBLIOGRAFIE

1. **Appleyard, Dennis, Alfred Field**, *International Economics. Payments, Exchange Rates & Macropolicy*. Richard Irwin 1995
2. **Baldwin, R, Wyplosz, C.** *The Economics of European Integration*, manuscript, 2003
3. **Miron, D,** (coordonator), *Economia Uniunii Europene*, Ed. Luceafărul, București, 2000
4. **Moussis, N,** *Guide to European Policies*, European Study Service, Belgium, 2003.
5. **Silasi, G.** *Integrarea monetară europeană între teorie și politică*, Ed. Orizonturi universitare Timișoara, 1998.
6. **Vaubel, R,** *Monetary integration theory*, în vol. *Surveys in Economics, International Economics*, Longman, London & New York, 1988

Adrese web

www.europa.eu.int
www.eucenter.org
www.euractiv.com
www.infoeuropa.ro
www.mie.ro
www.bnr.ro
www.ier.ro

GLOSAR

Balanță de plăți

Cuprinde două elemente: primul este contul curent, în care se includ toate tranzacțiile cu bunuri, produse sau servicii curente; cel de-al doilea îl reprezintă tranzacțiile cu active și pasive.

Banca Centrală Europeană

Instituție responsabilă de implementarea politicii monetare europene, definită de Sistemul European al Băncilor Centrale (SEBC). Organele de decizie ale Băncii Centrale Europene (Consiliul Director și Comitetul Executiv) conduc acest sistem care are ca sarcini gestionarea masei monetare, realizarea operațiunilor valutare, păstrarea și gestionarea rezervelor valutare oficiale ale statelor membre și promovarea bunei funcționări a sistemelor de plată. A fost inaugurată pe 30 iunie 1998 și este instituția succesoare Institutului Monetar European (IME).

Banca Europeană de Investiții

Instituție financiară a Uniunii înființată prin Tratatul de la Roma. Sarcina acesteia este de a contribui la o dezvoltare echilibrată a spațiului comunitar prin integrare economică și coeziune socială. Acționarii BEI sunt statele membre ale Uniunii Europene. Banca este administrată de un Consiliu al Guvernatorilor, format din miniștrii de finanțe ai celor 25 de state. Are personalitate juridică și este autonomă financiar.

Banca Europeană de Reconstrucție și Dezvoltare

Bancă înființată în 1991, pentru sprijinirea procesului de tranziție la economia de piață și pentru promovarea inițiativelor de afaceri în țările Europei Centrale și de Est, precum și în fostele state membre ale URSS care respectă principiile democrației, pluralismului politic și economiei de piață.

Curs de schimb: prețul unei monede exprimat într-o altă monedă. El se formează în funcție de raportul dintre cererea și oferta pe piața valutară. Stabilirea cursului valutar are denumirea specifică de cotare. Cursul de schimb este de vânzare și de cumpărare. Diferența dintre aceste două cursuri poartă denumirea de "spread" și reprezintă câștigul celui care cotează, presupunând că el vinde și cumpără concomitent. Cursul de schimb poate fi: de piață, flotant, reprezentativ ș.a.

Convertibilitate: schimbul monedelor naționale între ele pe piață. În decursul timpului, procesul de convertibilitate a banilor a avut sensuri și criterii de împlinire diferite. Inițial, convertibilitatea s-a realizat față de aur; aceasta a fost abandonată după primul război mondial, deoarece, după această dată, multe

țări nu au putut să o practice sau au realizat-o numai temporar, ajungându-se ca după anul 1971 să fie eliminată. În prezent, convertibilitatea se apreciază în conformitate cu prevederile statutului F.M.I., astfel că monedele naționale au grade diferite de convertibilitate. Acestea relevă pașii până la atingerea convertibilității depline, prin eliminarea restricțiilor și a condiționărilor în folosirea monedelor respective. Gradul de convertibilitate se apreciază după criterii cum sunt: calitatea celui care sau pentru care se face schimbul; suma care se poate schimba; scopul schimbării monedei naționale pe moneda străină. Convertibilitatea nu este un scop în sine, ci se corelează organic cu starea și evoluția economiei naționale, fiind o latură esențială și o pârgie economico-financiară principală pentru economia de piață.

Datorie externă: suma în valută datorată, la un moment dat, de o țară altor țări sau instituții financiare internaționale în baza creditelor primite de stat(guvern) și de întreprinderi private, dar cu garanția statului și care urmează a fi achitate într-o perioadă mai mare de un an. În această accepțiune, folosită în statistica internațională, datoria externă este înțeleasă ca datorie publică externă, necuprinzând creditele care au o scadență sub un an, precum și cele contractate de unitățile private fără garanția statului, indiferent de durata lor. Unii specialiști consideră că mărirea reală a gradului de îndatorare a unei țări ar impune luarea în calcul și a acestui aspect. În țările cu valută convertibilă, datoria externă este asimilată datoriei publice interne, astfel că în terminologia curentă pentru aceste țări nu se folosește termenul de datorie externă, ci de dezechilibru al balanței de plăți, de rambursare a împrumuturilor contractate etc., deoarece în orice moment ele le pot achita cu propria lor monedă prin lansarea unor împrumuturi pe piața internă sau pe euro-piață. În țările cu monedă neconvertibilă nu este posibil acest aspect. De aceea noțiunea de datorie externă este folosită în literatura economică pentru a desemna datoria țărilor cu valută neconvertibilă, majoritatea lor fiind țări în curs de dezvoltare. Datoria externă poate fi: garantată pe termen lung; pe termen scurt etc.

Deficit: soldul care arată insuficiența resurselor în raport cu nevoile sau veniturile față de cheltuieli, la un moment dat.

Depreciere monetară: diminuare a puterii de cumpărare a monedei naționale în procesul schimbului, îndeosebi ca urmare a inflației prelungite și a dezechilibrului balanței de plăți. Deprecierea monetară se manifestă în raport cu bunurile economice oferite spre vânzare, în raport cu prețurile crescânde

ale acestora față de aurul monetar și față de puterea de cumpărare a altor monede naționale. În funcție de modul de raportare, deprecierea monetară poate fi internă (existența unei mase mai mari de bani în circulație, masa care este disproporționată comparativ cu nevoia reală de bani) sau externă (- deprecierea cursului de schimb al monedei naționale în raport cu alte valute).

Mecanismul ratei de schimb este unul din elementele Sistemului Monetar European și reprezintă un sistem de parități care îi permite fiecărei monede să fluctueze limitat în relația cu fiecare din valutele din sistem stabilindu-se, în același timp, o rată centrală de paritate în ECU. În 1999, când s-a adoptat moneda unică, a fost lansat un al doilea mecanism al ratei de schimb (numit MRS 2) în cadrul căruia sistemul multilateral a fost înlocuit cu unul bilateral, prin care fiecare monedă participantă are definită o paritate centrală comparativ cu euro.

Opting out (Neparticipare): Statutul excepțional conferit unui stat care nu dorește să adere într-un anumit domeniu de cooperare comunitară. Prin acest statut excepțional se încearcă evitarea unui fenomen general de blocare. Marea Britanie, de exemplu, nu a dorit să participe la cel de-al treilea nivel al Uniunii economice și monetare; de o clauză asemănătoare s-a bucurat și Danemarca, în ceea ce privește Uniunea economică și monetară, Apărarea și Cetățenia în cadrul Uniunii.

Sistemul Monetar European

Reprezintă un aranjament monetar complex format din: o unitate de cont europeană (ECU) utilizată în decontările financiare; un fond de cooperare monetară, instituit în 1973; mecanismul ratei de schimb; Institutul Monetar European.

Uniunea economică și monetară reprezintă o etapă superioară a integrării multinaționale, care presupune: o politică monetară comună, o strânsă coordonare a politicilor economice ale statelor membre, o monedă unică, liberalizarea fluxurilor de capital, un sistem instituțional care să coordoneze și să administreze politica monetară.

Zonă monetară optimă

Un spațiu economic în cadrul căruia sunt îndeplinite următoarele condiții: un grad ridicat de deschidere a economiilor pentru comerțul intracomunitar, un grad ridicat de mobilitate transfrontalieră a capitalului și a forței de muncă, o flexibilitate înaltă a prețurilor și a salariilor, transferuri fiscale în condițiile în care veniturile din impozite sunt redistribuite spre zone aflate în recesiune.

Anexa 1

Monedele Euro (Eurocenti)

- Au o față comună
- Au o față proprie fiecărei țări
- Partea națională pentru fiecare țară conține:
 - Austria – Floare de colț, Mozart
 - Irlanda – Harfa celtică
 - Germania – Poarta Brandenburg
 - Olanda – Regina Beatrix
 - Belgia – Regele Albert
 - Franța – Marianne
 - Italia - Arta italiana de la Vatican
 - Spania - Cervantes
 - Grecia - Zeus

Anexa 2

Bancnotele euro

- Robert Kalina (Austria)
- Simbolul euro sign :epsilon cu doua linii paralele
- Ușile semnifică deschiderea
- Podurile semnifică legăturile
- Au intrat in circulatie la 1 Jan, 2002
- Stilurile utilizate sunt
- Pentru bancnota de 5 euro, gri clasic, greco-roman Gray, Classical (Greco-Roman)
- Pentru bancnota de 10 euro, roz, romanesque
- Pentru bancnota de 20 euro albastru, gotic.
- Pentru bancnota de 50 euro portocaliu, renescentist
- Pentru bancnota de 100 euro, verde, baroc-rococo
- Pentru bancnota de 200 euro galben, metal & sticla
- Pentru bancnota de 500 euro – mov, postmodernism

Note:

Note:
